

РОЗДІЛ 4

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 347.6

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/36>

МЕДІАЦІЯ У СФЕРІ ГОСПОДАРСЬКОГО СУДОЧИНСТВА: СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ ТА ЗАВДАННЯ

MEDIATION IN THE FIELD OF ECONOMIC JURISDICTION: CURRENT STATE, CHALLENGES AND TASKS

Котуха О.С., к.ю.н., професор,
декан юридичного факультету

Львівський торговельно-економічний університет

Попов Д.І., к.ю.н.,

доцент кафедри цивільного права та процесу

Львівський торговельно-економічний університет

У статті наголошено, що незважаючи на наявну практику застосування альтернативних форм врегулювання господарсько-правових спорів, що сформувалася в Україні, процедура медіації та інших альтернативних форм врегулювання і вирішення господарських спорів досі є на початковому, практично експериментальному щаблі розвитку. Новизна дослідження визначається сучасним аналізом недавньої практики застосування альтернативних форм врегулювання господарсько-правових спорів, що сформувалась в Україні та деяких інших державах. Наголошено, що медіація являє собою спосіб вирішення спорів, що виникає на основі добровільної угоди сторін за сприяння медіатора і має на меті досягнення взаємоприйнятної рішення. Медіаційна угода повинна бути таким собі універсальним інструментом медіації, що підходить для вирішення різних за правовою природою спорів і конфліктів. Крім застосування процедури медіації до абсолютно різних спірних правовідносин, медіація може бути застосована на різних стадіях розвитку правового спору як до, так і після порушення справи в суді.

Методологічна основа: для висвітлення обрано метод аналізу думок вчених у галузі альтернативного вирішення спорів та їхніх висновків у єдиному процесуальному ключі.

Результати: досвід сучасного розвитку врегулювання правових спорів, враховуючи господарські спори, важливий тим, що правильний розвиток законодавства про альтернативні форми в системі права має концептуально сформувати дані форми вирішення економічних суперечок, не перешкоджаючи реформуванню господарського судочинства в цьому напрямі, з підвищенням ефективності механізму саме врегулювання спорів, а не ухвалення судового рішення у справі та його примусового виконання. Специфіка застосування медіаційних технологій, а водночас їхні основні переваги полягають у такому: свобода у виборі посередника, обстановки та регламенту процесу; орієнтація на конструктивний та альтернативний пошук рішень сторонами самостійно; взаємна згода сторін з ухваленим рішенням; можливість виходу з процесу на будь-якій стадії; мінімальні (коли порівняти зі судовим розглядом) тимчасові та грошові витрати; конфіденційність процедури.

Висновок: Медіація – це такий альтернативний спосіб вирішення спору, який являє собою структурований переговорний процес, що здійснюється за допомогою незалежного, нейтрального і кваліфікованого посередника (медіатора), який допомагає сторонам спору самостійно, на добровільній основі, досягти згоди для вирішення спору, відповідаючи інтересам кожної зі сторін спору.

Ключові слова: правосуддя, господарське судочинство, медіація, медіаційна угода, медіаційні технології, врегулювання спорів, принцип добровільності, примирення, суд, сторони судочинства.

The article emphasizes that despite the existing practice of applying alternative forms of settlement of economic and legal disputes, which was formed in Ukraine, the procedure of mediation and other alternative forms of settlement and resolution of economic disputes is still at an initial, practically experimental stage of development. The novelty of the research is determined by the modern analysis of the recent practice of applying alternative forms of settlement of economic and legal disputes, which was formed in Ukraine and some other states. It is emphasized that mediation is a method of resolving disputes arising on the basis of a voluntary agreement of the parties with the assistance of a mediator and aimed at reaching a mutually acceptable solution.

The mediation agreement should be a kind of universal mediation tool suitable for solving disputes and conflicts of different legal nature. In addition to the application of the mediation procedure to completely different disputed legal relations, mediation can be applied at various stages of the development of a legal dispute, both before and after the initiation of a case in court.

Methodological basis: the method of analysis of the opinions of scientists in the field of alternative dispute resolution and their conclusions in a single procedural key was chosen for coverage.

Results: the experience of the modern development of the settlement of legal disputes, taking into account economic disputes, is important in that the correct development of legislation on alternative forms in the legal system should conceptually shape these forms of economic dispute resolution, without hindering the reform of economic justice in this direction, with an increase in the effectiveness of the settlement mechanism itself disputes, and not the adoption of a court decision in the case and its enforcement. The specifics of the application of mediation technologies, and at the same time their main advantages are as follows: freedom in choosing a mediator, setting and procedure of the process; focus on constructive and alternative search for solutions by the parties on their own; mutual agreement of the parties with the adopted decision; the possibility of exiting the process at any stage; minimal (when compared with court proceedings) time and money costs; confidentiality of the procedure.

Conclusion: Mediation is such an alternative method of dispute resolution, which is a structured negotiation process carried out with the help of an independent, neutral and qualified mediator (mediator), who helps the parties to the dispute independently, on a voluntary basis, to reach an agreement to resolve the dispute, meeting the interests of each of the parties to the dispute.

Key words: justice, economic litigation, mediation, mediation agreement, mediation technologies, dispute settlement, principle of voluntariness, reconciliation, court, parties to litigation.

Актуальність дослідження. Запровадження системи альтернативного вирішення спорів (АВС), зокрема медіації, є одним із пріоритетів Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства в Україні на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11 червня 2021 р. № 231/2021, Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24 березня 2021 р. № 119/2021, та Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки, затвердженого від 23 червня 2021 р. № 756-р тощо, а також низки міжнародних нормативних актів та директив ЄС. Україна, як держава, яка відстоює принципи верховенства права, 7 серпня 2020 р. підписала Конвенцію ООН про міжнародні угоди про врегулювання спорів за результатами медіації [1].

Медіація являє собою спосіб вирішення спорів за сприяння медіатора, який виникає на основі добровільної угоди сторін і має на меті досягнути взаємоприйняттого рішення.

Багато дослідників сходяться на думці, що специфіка застосування медіаційних технологій, а водночас їхні основні переваги полягають у такому: свобода у виборі посередника, обстановки та регламенту процесу; орієнтація на конструктивний та альтернативний пошук рішень сторонами самостійно; взаємна згода сторін з ухваленим рішенням; можливість виходу з процесу на будь-якій стадії; мінімальні (коли порівняти зі судовим розглядом) тимчасові та грошові витрати; конфіденційність процедури [2].

Процедуру медіації застосовують майже у всіх галузях, зокрема це актуально для економічних, цивільних, господарських правовідносин, трудових (усі, крім колективних трудових спорів, регульованих окремим законодавством); сімейних правовідносин (усі, за винятком тих, що регулюються окремим законодавством, зокрема які пов'язані із захистом прав дитини). Утім, на думку деяких авторів, альтернативні способи вирішення спорів, серед них і медіація, не входять до системи захисту прав і свобод людини та громадянина і є процедурами, які не пов'язані із здійсненням правосуддя [3]. Також існує думка, що альтернативні способи вирішення спорів не можуть у повному обсязі захистити порушені права і свободи або оспорювані інтереси [4].

Дійсно, відсутність централізованої системи медіації є найбільшою перешкодою в її прогресивному розвитку і територіальному поширенні. На наш погляд, основною передумовою розвитку медіації в Україні має стати перенесення позитивного зарубіжного досвіду на модель і концепцію вітчизняної медіації з урахуванням економічних, соціальних, політичних, історичних та інших критеріїв. Також потрібно з'ясувати причини неефективності медіації в Україні, визначити можливі шляхи їх усунення.

На жаль, зараз інститут медіації не працює (за різними даними, від 2 до 3 % загальної кількості). Зараз цю процедуру в Україні застосовують вкрай рідко. І тому є низка причин, серед яких труднощі в застосуванні її на практиці, які викликані недостатньою конкретністю положень Закону про медіацію, що встановлюють більше запитань, ніж відповідей. Також видається, що причинами цього є недосконалість вимог до кваліфікації медіаторів, відсутність інформації у громадян про переваги процедури медіації, низька юридична сила медіаційної угоди. Вважаємо, що вирішення цих питань уможливить впровадження в життя процедури медіації та наблизитись її до загально-світових показників.

Визначення медіації наведено в Директиві Європейського парламенту та Ради «Про деякі аспекти медіації в цивільних та господарських правовідносинах» від 21 травня 2008 р. № 2008/52/ЄС, де медіація визначається як структурований процес, незалежно від його назви чи посилення на нього, за допомогою якого дві або більше

сторін спору намагаються самостійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення спору за підтримки медіатора [5].

Варто зазначити, що медіація як окремий елемент цивільного та господарського судочинства в Україні була введена 2010 року (нагадаємо, що з 2010 року в Верховній Раді України було зареєстровано понад 10 законопроектів щодо медіації). Однак початок медіації в цивільному та господарському судочинстві було покладено набагато раніше, а її функцію відносили до суду, особливо до мирових суддів. Хоча медіація, з огляду на її сучасний сенс, вважається альтернативним способом вирішення спору за участю третьої незацікавленої в конфлікті сторони (медіатора), допомагаючи особам, які сперечаються, прийти до взаємовигідної угоди, її окремі етапи аналогічні судовому розгляду, під час якого суддя не тільки ухвалює рішення в конкретній справі, а й реалізує функцію посередництва.

За спостереженнями вчених, господарський сектор України характеризується великою кількістю конфліктів, які завдають шкоди не лише його учасникам, а загалом іміджу нашої держави. При цьому їх вирішувати досить складно з огляду на: сам предмет спору, кількість та склад його учасників, наявність кількох позовних вимог, неоднозначність тлумачення норм законодавства різними судовими інстанціями, а також недостатньо чітко сформоване правове регулювання господарсько-процесуальних відносин в Україні. Традиційним способом врегулювання господарських спорів в Україні є звернення до господарського суду. Однак існує багато недоліків судових процедур, серед яких недосконалість українського господарсько-процесуального законодавства, публічність та корупція. Окрім того, існує страх сторін перед «неугодним» рішенням суду, а відповідно й ухилення від його виконання [6, с. 210].

Як показує досвід судового розгляду господарських спорів, найкращим результатом є задоволення вимог бодай однієї сторони. Але в більшості випадків з рішенням суду повністю або частково незадоволені обидві сторони. На відміну від вітчизняної практики, де переважає судовий порядок (у межах господарського та/або адміністративного судочинства), у зарубіжній практиці більше застосування мають позасудові (альтернативні) способи вирішення спорів (комерційних, торгових, економічних).

Тож головними завданнями медіації є: нейтралізувати негативні наслідки конфлікту, сприяти розвитку конструктивних відносин між сторонами, а також зберегти ділові відносини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сьогодні медіація широко висвітлюється в юридичній літературі та поширюється на правозастосовну практику. Це пов'язано з тим, що використання цієї процедури врегулювання спорів надає сторонам допомогу у вирішенні їх правового конфлікту шляхом проведення переговорів сторін за участю медіатора, який виступає незалежним та неупередженим посередником й забезпечує конструктивне ведення переговорів сторін для вироблення взаємовигідного рішення, що вирішує конфлікт. Окремі питання щодо визначення поняття, ознак медіації, практичних аспектів її застосування як альтернативного способу захисту прав учасників різних категорій спорів досліджували у своїх працях Н. Ковалко, А. Сергєєва, Р. Гаврилюк, Н. Крестовська, Н. Мазаракі, С. Фурса та ін. Особливості застосування медіації в господарських спорах стали предметом аналізу в роботах О. Кармази, Ю. Канарик, В. Резнікової, Ю. Притики, Н. Турман, С. Петрової та ін.

Мета статті. На основі позитивного зарубіжного досвіду та аналізу чинного законодавства висвітлити проблемні питання застосування медіації в господарському судочинстві.

Виклад основного матеріалу. Перш ніж говорити про медіацію як процедуру, варто першу дати визначення

цьому методу врегулювання конфліктів. Згідно із Законом України «Про медіацію», медіація – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів [7].

Щодо витоків виникнення способу примирення, то вперше його застосували ще древні слов'яни, обмеживши кровну помсту. У середні віки він слугував засобом вирішення князівських міжусобиць. Так, його існування зафіксовано в Соборному укладенні тощо. Із XVI ст. процедура передувала судовому процесу і навіть входила до його складу. У XVIII–XIX ст. вона була закріплена у вигляді совісного суду, який розглядав цивільні, сімейні та деякі кримінальні справи. Але через свою некомпетентність він припинив існування 1862 року. Потім виник мировий суд, який схилив громадян до примирення та укладення угоди. Також у XIX ст. почали діяти комерційні суди, які фактично не виконували своїх функцій, а займалися примирливим розглядом. У подальшому цей інститут знайшов відображення в радянських процесуальних кодексах. Варто звернути увагу на ту обставину, що в різних пострадянських державах на формуванні ставлення суспільства до медіації позначаються наслідки минулого та особливості сучасного їх розвитку. У підсумку термін «альтернативне вирішення спорів» з'явився в Україні 1991 року, коли стала активно розвиватися міжнародна діяльність організацій.

Становлення та розвиток медіації в Україні триває вже близько 30 років. Можна стверджувати, що такий метод вирішення спорів набув статусу соціального інституту. Мирне вирішення спорів завжди властиве українській нації, при цьому недоліки вітчизняної судової системи спонукають громадян шукати й застосовувати альтернативні процедури вирішення спорів. Більше того, йдеться про наявність стійкого соціального запиту на реформування судової гілки влади, покращення доступу до правосуддя, зниження рівня конфліктності в суспільстві [8, с. 122]. 15 грудня 2021 р. набув чинності Закон України «Про медіацію». Він визначає правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту, принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов'язані із цією процедурою. Передбачена законом процедура медіації може застосовуватися, зокрема, у цивільних, сімейних, трудових, господарських, адміністративних справах, а також про адміністративні правопорушення та у кримінальних провадженнях для примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим).

Відзначимо, що правове регулювання медіації на національному рівні дуже різноманітне. У низці держав медіація як спосіб вирішення спорів легально закріплена давно, в інших країнах поки нема нормативної бази, що регулює примирні процедури. Спеціальний закон про медіацію прийнято, зокрема, в Австралії, Австрії, Аргентині, Бельгії, Бразилії, Великобританії, Німеччині, Італії, Казахстані, Молдові, Нідерландах, Росії, Словенії, Україні, Хорватії [9, с. 24].

Найтриваліша історія правового регулювання медіації – у Сполучених Штатах Америки, там діє єдине законодавство у сфері посередництва. На формування правового регулювання медіації в США істотно вплинули Типовий закон ЮНСІТРАЛ і принципи, що лежать в його основі. Єдиний закон про посередництво в США ухвалено 2001 року Національною конференцією уповноважених з уніфікації права штатів. Цей закон уніфікував приблизно 2500 нормативних актів, виданих в окремих штатах, так чи інакше пов'язаних із медіацією [10].

Щодо нормативно-правового закріплення діяльності інституту медіації, то світова практика наповнюється яскравими прикладами. Так, у США відносно недавно

було розроблено та прийнято Єдиний закон про медіацію (Uniform Mediation Act). Окрім держав, над розробкою нормативної бази примирних посередницьких процедур працюють і різні міжнародні організації, адже вони мають право розробляти норми міжнародного права. Яскравим прикладом є ООН, яка визнає медіацію як засіб залагодження суперечок (ст. 33 Статуту ООН). Крім того, ООН розробила й опублікувала Модельний закон про міжнародні комерційні примирні процедури (Model Law on International Commercial Conciliation (UNCITRAL)) для сфери господарського права та Типовий закон про медіацію [11].

Повертаючись до питання нормативного врегулювання процедури медіації, слід зазначити, що у чинних процесуальних кодексах (стаття 70 Цивільного процесуального кодексу України, стаття 67 Господарського процесуального кодексу України, стаття 66 Кодексу адміністративного судочинства України вже згадується термін «медіація» та забезпечується дотримання принципу конфіденційності медіації, зокрема закріплено, що не можуть бути допитані особи, які за законом, зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням послуг посередництва (медіації) під час проведення позасудового врегулювання спору.

Дослідники в цій галузі наголошують насамперед на принципах медіації, а саме:

- 1) добровільність – сторони повинні без примусу і за взаємною згодою ухвалювати рішення про проведення процедури;
- 2) конфіденційність – різні відомості, зокрема усні дані, документи, не підлягають розголошенню. Тобто вся отримана інформація і записи з події повинні залишитися всередині процесу;
- 3) співпраця сторін – у дії мають брати участь сторони. Вони повинні бути спрямовані на вирішення спору;
- 4) рівноправність сторін – жодна зі сторін не має ніяких переваг і привілеїв. Вони мають рівні права висловлювати свою позицію з якого-небудь приводу, визначати спірні питання, оцінювати допустимість умов і пропозицій, а також мати однаковий час для контакту з медіатором;
- 5) об'єктивність медіатора – свобода від уподобань, переваг, упереджень. Він має переконати сторони у своїй об'єктивності (вони мають бути впевнені в цьому);
- 6) незалежність медіатора – посередник повинен бути незалежний від учасників і предмета спору (не бути зацікавленим) [12, с. 166–167].

Як доктринальні принципи вчені називають також взаємну повагу сторін, прозорість процедури, принцип автономії волі тощо [13].

Відповідно до Закону України «Про медіацію» (ст. 9) [7] медіатором може бути фізична особа, яка пройшла базову підготовку медіатора в Україні або за кордоном. Водночас поширеною є практика, коли послуги медіації надають організації. Що цікаво, до них не висувається жодних вимог. Вони можуть належати до саморегулювальних організацій медіаторів, а можуть і не входити до них, вправі займатися будь-якою іншою діяльністю. А доречним було б, вважаємо, створити спеціалізовані фірми, що входили б до саморегулювальних організацій медіаторів, які б мали дозвіл займатися не будь-якою діяльністю, а, за аналогією з аудиторською діяльністю, лише супутньою (надавати юридичну допомогу, проводити науково-дослідні роботи тощо).

Варто сказати, що медіатор не наділений правом ухвалювати рішення по спору і не володіє владними повноваженнями стосовно сторін спору, він не має права вносити, якщо сторони не домовилися про інше, пропозиції про врегулювання спору.

Медіація як альтернативний спосіб вирішення конфліктів має чимало переваг, як порівняти зі судовим порядком вирішення спору. Це, зокрема, такі:

- 1) сторона спору не може бути впевненою в тому, що судовий орган під час розгляду справи винесе рішення на її користь. Беручи участь у процесі, кожен ризикує його

програти. Підсумок судового процесу залежить від різних нюансів. Це можуть бути професійні та особистісні якості юриста, який представляє інтереси сторони в процесі, докази у справі тощо. Своєю чергою, вдаючись до процедури примирення, учасники шукають і вибирають той результат, який може їх задовольнити;

2) невизначеність у вирішенні спору буде і після винесення судового рішення, оскільки воно може бути оскаржене у вищих судових інстанціях: апеляційній, касаційній і наглядовій. А от випадки оскарження ухвал суду про затвердження мирової угоди на практиці трапляються зрідка;

3) для вивчення справи потрібно сплатити державне мито, виплатити винагороди адвокатам тощо. Судочинство є досить обтяжливим не тільки для самих учасників процесу, але й для держави. Використання альтернативних способів для врегулювання спору скорочує такі витрати в кілька разів;

4) значно короткі терміни вирішення питань при укладенні мирової угоди. А судовий процес може тягнутися пів року, а то й більше;

5) мирний шлях вирішення розбіжностей зберігає дружні взаємини між особами. Процедура примирення формує атмосферу деякої довіри і співпраці. Використання судового порядку в цей час тільки підсилює негативні взаємини учасників;

6) зрештою, примирна процедура знижує навантаження на суди. У цей час це відіграє велику роль, оскільки занадто велике навантаження на суддів веде до порушення процесуальних термінів, зниження якості їхньої роботи. У судовому порядку мають розглядатися тільки складні справи, які сторони не можуть вирішити самостійно, а всі інші повинні бути припинені провадженням на стадії підготовки справи до судового розгляду.

Отже, сьогодні медіація офіційно знайшла своє вираження в чинному законодавстві та Законі про медіацію. Тож доречним видається закріпити інститут медіації на законодавчому рівні як обов'язковий досудовий порядок вирішення господарських спорів. Для розвитку цього інституту доцільно встановити відповідальність за його недотримання. Так, скажімо, коли одна зі сторін необґрунтовано відмовляється від медіації та подає заяву до суду, вона не може вимагати стягнути всі судові витрати зі супротивної сторони. На наш погляд, це послужить розвитку цього інституту на більш високому рівні, а також полегшить діяльність судової системи.

Переваги медіації у вирішенні господарських спорів полягають у тому, що медіація, як непублічна процедура вирішення економічних конфліктів, є найбільш прийнятною для суб'єктів господарювання, які уникають публічного розголошення і факту наявності конфлікту між ними, і його подробиць [13]. Тож, на переконання Є. Ключової, основними завданнями медіації є оперативний захист господарських прав та інтересів, досягнення позитивного результату, який задовольнить усі сторони конфлікту, та ефективне практичне впровадження результатів медіації. Також вчена наголошує, що застосування інституту медіації для захисту господарських прав та інтересів є надзвичайно ефективним і дієвим механізмом, враховуючи високий відсоток звернень до господарських судів та низький відсоток виконання їхніх рішень. По-перше, впровадження медіації як засобу позасудового захисту прав та інтересів значно розвантажить господарські суди та збереже час і кошти його учасників. По-друге, позитивно вплине на учасників господарського конфлікту, які спільно можуть прийняти найбільш вигідне для всіх рішення та зберегти партнерські відносини [14].

Отже, медіація забезпечує економічно ефективне і швидке позасудове вирішення спорів на основі врахування потреб сторін, адже терміни вирішення економічних конфліктів за допомогою медіації менші, ніж при судовій процедурі.

Особливе значення при зверненні до медіації має саме можливість досягнення сторонами конфлікту взаємної згоди. При цьому питання можливості вирішення за допомогою медіації публічно-правових спорів, що виникають із господарських правовідносин, є дискусійним у правовій науці. Одні вчені вважають, що сьогодні вже не виникає сумнівів, чи може бути медіація ефективним способом вирішення публічно-правових спорів у сфері управління (зокрема, господарської діяльності) [15]. Адже в сучасному світі вона стала вкрай потрібним способом, оскільки, незважаючи на складність проблем у суспільній сфері, що потребують розв'язання, збору інформації, пошуку варіантів й альтернативи, це може бути здійснено шляхом авторитарного ухвалення рішень. Інші ж переконані, що застосування медіації в публічно-правових спорах, зокрема пов'язаних з оскарженням дій органів державної влади, неможливе, адже в таких випадках важливим є не пошук компромісів, а встановлення законності в діях органів державної влади.

Отже, медіація є діяльністю людини зі спеціальною освітою і знаннями з вирішення спору в рамках переговорів сторін, що сперечаються, для укладення між ними медіаційної угоди [2].

На сьогодні у вітчизняному праві простежується великий інтерес до визначення й розуміння правової природи медіаційної угоди. І це не випадково, адже саме питання сутності медіаційної угоди має велике значення для розвитку процедури медіації загалом. Принагідно зазначимо, що згідно із Законом України «Про медіацію» медіаційна угода – це письмова угода учасників правовідносин про спосіб врегулювання всіх або певних конфліктів (спорів), які виникли або можуть виникнути між ними, шляхом проведення медіації. Медіаційна угода може укладатися у формі медіаційного застереження в договорі або у формі окремої угоди [7].

Медіація ж являє собою спосіб вирішення спорів, що виникає на основі добровільної угоди сторін за сприяння медіатора і має на меті досягнення взаємоприйнятного рішення. З огляду на це, медіаційна угода повинна бути таким собі універсальним інструментом медіації, що підходить для вирішення різних за правовою природою спорів і конфліктів. Крім застосування процедури медіації до абсолютно різних спірних правовідносин, медіація може бути застосована на різних стадіях розвитку правового спору як до, так і після порушення справи в суді. Однак вищевказане положення викликає чимало суперечок про універсальність процедури медіації, а також про сферу її застосування, оскільки процедура медіації має міжгалузевий характер, а зведення медіації до цивільно-правової угоди залишає відкритим питання про сутність угод щодо інших спорів.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що медіація – це такий альтернативний спосіб вирішення спору, який являє собою структурований переговорний процес, що здійснюється за допомогою незалежного, нейтрального і кваліфікованого посередника (медіатора), який допомагає сторонам спору самостійно, на добровільній основі, досягти згоди для вирішення спору, відповідаючи інтересам кожної зі сторін спору. У наукових колах вважають, що медіація набуде більшої поширеності тільки з переходом розвитку суспільства на новий рівень та в разі удосконалення правової свідомості осіб.

Поява медіації зробила значний внесок у розвиток вітчизняної юриспруденції, а ще вона може слугувати міцною основою для правової культури українських громадян. Врегулювання конфліктів шляхом переговорів за допомогою нейтральної сторони – це ще один крок на шляху розвитку громадянського суспільства. Потреба у вирішенні конфліктів мирним конструктивним способом однозначно існує і в юридичній спільноті, і загалом серед громадськості, а медіація, як альтернативна процедура судового розгляду, може цю потребу задовольнити. Уведення цього

способу кардинально розвантажити судову систему, зменшити конфліктність відносин. З огляду на це, вважаємо за потрібне законодавчо закріпити категорії справ, за якими процедура медіації була б обов'язковою, а також визначити

правову природу медіаційних угод. Саме це дозволило б впровадити процедуру медіації у вітчизняну правову систему й ефективно використовувати її на практиці, зокрема у сфері господарського та цивільного судочинства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон про медіацію відкриває нові можливості клієнтам системи БПД. *Міністерство юстиції України*: офіц. вебсайт. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/zakon-pro-mediatsiyu-vidkrivae-novi-mozhovosti-klientam-sistemi-bpd> (дата звернення: 02.08.2022).
2. Kalisz A., Zienkiewicz A. *Mediacja sądowa i pozasądowa. Zarys wykładu*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2014. 344 s.
3. Thomas K. W. *Conflict-Handling Modes in Interdepartmental Relations: doctoral dissertation*. Purdue University, 1971.
4. Kilmann R. H. Celebrating the Thomas-Kilmann Conflict Mode Instrument (TKI) and Systemwide Conflict Management. *Kilmann Diagnostics Website*. 2014. URL: <https://kilmanniagnostics.com/celebrating-the-thomas-kilmann-instrument-tki-and-systemwide-conflict-management/> (viewed on 02.08.2022).
5. Директива № 2008/52/ЄС Європейського парламенту і Ради про деякі аспекти посередництва (медіації) в цивільних та комерційних справах від 21.05.2008. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a95#Text (дата звернення: 02.08.2022).
6. Мелех Л. Окремі питання медіації у господарському судочинстві. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Сер.: «Юридичні науки»*. 2020. Т. 7, № 2. С. 209–215.
7. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 № 1875-IX. *База даних «Законодавство України» / ВР України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 02.08.2022).
8. Мазаракі Н. А. Медіація в Україні: теорія та практика: монографія / Ін-т законодавства ВР України. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 276 с.
9. Кармаза О. Інститут медіації: основні концепції розвитку. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 24–28.
10. Kordasiewicz S. Historyczna i międzynarodowa perspektywa mediacji. *Mediacje. Teorie i praktyka* / E. Gmurzyńska, R. Morka (red.). Warszawa: Oficyna a Wolters Kluwer business, 2009. S. 31–49.
11. Про міжнародну комерційну примирювальну процедуру з настановами щодо її впровадження й застосування: Типовий Закон ЮНСІТРАЛ, 2002. URL: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-conc/03-90953_Ebook.pdf (дата звернення: 02.08.2022).
12. Петрова С. Особенности медиации бизнес-партнерства. *5 років діалогу і 25 років медіації в Україні: від протистояння до порозуміння*: зб. ст. / [ред.-уклад.: А. Гусєв, К. Гусєва, Г. Похмелкіна; за заг. ред. І. Терещенко]. Київ: ВАІТЕ, 2019. С. 166–167.
13. Jastrzębska E. Mediacja jako metoda rozwiązywania konfliktów. *Mediacja w sprawach rodzinnych i opiekuńczych. Kwartalnik naukowy*. 2014. URL: <https://wnus.edu.pl/sa/file/article/download/15635.pdf> (viewed on 02.08.2022).
14. Ключєва Є. М., Демецька Т. В. Медіація як спосіб захисту господарських прав: основні правові аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 5. С. 47–49.
15. Мотиль В. Стан та перспективи правового регулювання медіації в Україні. *Юридична Україна*. 2014. URL: http://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/urykr_2014_11_9.pdf (дата звернення: 02.08.2022).